

Чернецька О. В., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

ORCID ID: 0000-0002-4691-636X

e-mail: o.v.chernetska@gmail.com

Особливості формування фінансових результатів в обліку фізичних осіб підприємців

Анотація. В статті наголошено на податковому статусі фізичних осіб-підприємців та інформаційній орієнтованості на нормативні акти та роз'яснення податківців, фахівців спеціалізованих бухгалтерських видань, бухгалтерів-практиків. Узагальнено канали доходів фізичних осіб підприємців, отриманих у готівковій формі або з використанням карт. Акцентовано увагу на умовах, в яких фізичним особам підприємцям, платникам єдиного податку необхідно встановити реєстратор розрахункових операцій та формувати фіскальний чек на кожну покупку, оплачену готівкою або картою. Наведено особливості застосування реєстратора розрахункових операцій. Згруповано первинні документи, які доцільно скласти фізичною особою підприємцем при отриманні доходів. Наголошено на забороні отримання доходів від підприємницької діяльності на особисті картки. Окреслено вимоги до ведення Книги обліку доходів і витрат та Книги обліку доходів. Наголошено на необхідності формування звітності фізичної особи-підприємця за даними Книги обліку доходів та підтверджуючих первинних документів. Виділено особливості формування фінансових результатів діяльності в обліку фізичних осіб підприємців з посиланням на відповідний законодавчий акт. Схематично виділено аспекти облікового відображення процесу формування фінансових результатів діяльності фізичних осіб підприємців.

Ключові слова: фізична особа-підприємець; облік; доходи; витрати; фінансові результати; оподаткування; звітність.

Chernetska Olha, PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Accounting, Taxation and Financial and Economic Security Management, Dniprovsky State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine

Features of the Formation of Financial Results in the Account of Individuals Entrepreneurs

Abstract. Introduction. The sole proprietor is an economic entity and must keep an accounting and primary record of his activities. The basis for taxation of individuals - entrepreneurs on the simplified taxation system is the received income, the costs incurred do not reduce such a base, so the main attention is paid to fixing information on the formation of income entrepreneur.

Purpose. The purpose of the article is to analyze the legislative framework for the formation of financial results of economic activity of individuals - entrepreneurs and outline the features of their accounting reflection.

Results. The article emphasizes the tax status of individual entrepreneurs and informational focus on normative acts and explanations of tax specialists, specialized accountants, practicing accountants in the form of seminars or webinars. Generalized incomes of individuals - entrepreneurs, received in cash or using cards. The emphasis is placed on the conditions in which individual entrepreneurs - single tax payers need to establish a payment transaction logger and generate a fiscal check for each purchase, paid in cash or by card. The peculiarities of application of settlement operations registrar are presented. Primary documents are grouped, which should be considered as an entrepreneur when receiving income. The ban on receiving business income from personal cards is noted. Requirements for keeping the Income and Expense Accounting Book and Income Accounting Books are described. It was emphasized on the necessity of forming the accounts of an individual entrepreneur according to the data of the Income Accounting Book and the supporting primary documents. The author highlights the peculiarities of the formation of financial results of activity in the account of individuals - entrepreneurs with reference to the relevant legislative act. The schematically highlighted in the article the aspects of accounting reflection of the process of formation of financial results of activity of individuals - entrepreneurs are summarized.

Conclusions. The dependence of the accounting reflection of individual incomes - entrepreneurs on the peculiarities of activity according to the requirements of the legislation is summarized. The conclusion is made on the necessity of continuous monitoring of changes in the current legislation and maximum consideration of them in accounting of an individual entrepreneur.

Keywords: individual-entrepreneur; accounting; income; expenses; financial results; taxation; reporting.

JEL Classification: H 20, H 30, K 34, M 21, M 41.

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання фізичні особи підприємці (далі – ФОП) реалізують свою здатність до праці шляхом самостійної діяльності з властивим їй ризиком з метою отримання прибутку. ФОП можуть господарювати, використовуючи 2 режими оподаткування: спрощена

та загальна система. Оскільки фізична особа-підприємець є суб'єктом господарювання, як і юридичні особи, вона відповідно п.8 ст.19 Господарського кодексу України [1] має вести бухгалтерський і первинний облік своєї діяльності. Для цілей оподаткування платники податків зобов'язані вести облік доходів, витрат та інших показників, пов'язаних з визначенням об'єктів оподаткування та/або податкових зобов'язань, на підставі первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, інших документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків і зборів, ведення яких передбачено законодавством (п. 1 ст. 44 ПКУ) [8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки ФОП на єдиному податку – це насамперед податковий статус, підприємці мають використовувати офіційну інформацію (нормативні акти, інформаційно-довідковий ресурс ДФС) та роз'яснення податківців, фахівців спеціалізованих бухгалтерських видань, бухгалтерів-практиків у вигляді семінарів чи вебінарів.

Нормативні акти регламентують більшість практичних аспектів діяльності ФОП, але, на жаль, в таких джерелах інформація міститься поряд із

вимогами щодо обліку юридичних осіб. Отже, відсутній єдиний нормативний акт, який би регламентував облікову діяльність фізичних осіб підприємців, зокрема в частині формування витрат, доходів, фінансових результатів.

Норми Закону №996 [2], Положень (стандартів) бухгалтерського обліку на облік приватного підприємця не поширюються. Отже, за власним бажанням ФОП може вести бухгалтерський облік, але законом це не вимагається. Базою для оподаткування у фізичних осіб підприємців на спрощеній системі оподаткування є отриманий дохід, понесені витрати таку базу не зменшують, тому головна увага приділяється фіксації інформації щодо формування доходів підприємця.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є аналіз законодавчої бази щодо формування фінансових результатів господарської діяльності фізичних осіб підприємців та окреслення особливостей їх облікового відображення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Узагальнення джерел доходів, отриманих у готівковій формі або з використанням карт, здійснено на рис. 1.

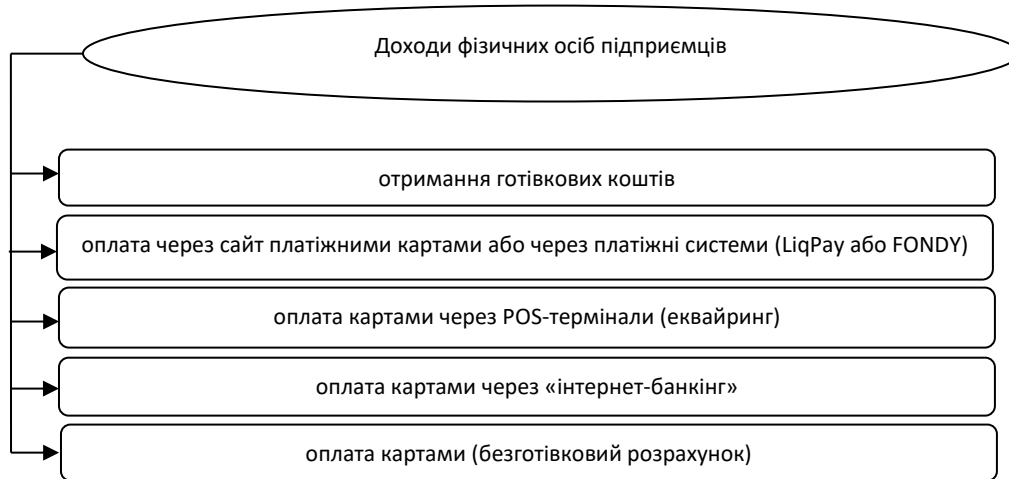

Рисунок 1 – Канали доходів фізичних осіб – підприємців, отриманих у готівковій формі або з використанням карт

Джерело: складено автором

Відповідно до вимог ст. 3 розділу II Закону «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» [3] фізичні особи-підприємці платники єдиного податку, які здійснюють розрахункові операції в готівковій та безготівковій формі при продажу товарів (наданні послуг), зобов'язані проводити розрахункові операції на повну суму покупку через зареєстровані, опломбовані у встановленому порядку та переведені у фіскальний режим роботи реєстратори розрахункових операцій (РРО) з друком відповідних розрахункових документів.

Фізичним особам підприємцям (платник єдиного податку) необхідно встановити реєстратор

розрахункових операцій (РРО) та формувати фіскальний чек на кожну покупку, оплачену готівкою або картою, в наступних випадках:

- для платників єдиного податку 2-ї – 4-ї груп, якщо сума готівкового та безготівкового доходу з початку року перевищила 1 мільйон гривень;
- незалежно від обсягу доходу в разі продажу складно побутових товарів за затвердженим Кабміном переліку (постанова КМУ № 231 від 16.03.2017 р. [11]);
- здійснюється роздрібний продаж підкацизних товарів.

Зазначимо, що якщо ФОП зобов'язаний застосовувати РРО та отримує оплату картою, таку

операцію необхідно проводити через РРО. Особливості застосування РРО наступні:

- застосовується до ФОП в цілому, а не до окремих видів товарів, точок продажів або видів діяльності;
- застосовується з наступного кварталу, після якого виникло перевищення;
- застосовується у всіх наступних періодах, незалежно від суми доходу в наступних періодах і / або переходу на іншу систему оподаткування.

Оприбуткування та облік отриманих доходів здійснюється в книгах обліку доходів і витрат (або книгах обліку доходів) у порядку, визначеному ПКУ [9]. Приватні підприємці, які сплачують єдиний податок та здійснюють готівкові розрахунки з покупцями, не ведуть касову книгу та не виписують прибуткові касові

ордери. Такі платники податків на вимогу покупця надають касовий чек, товарний чек, розрахункову квитанцію, що підтверджує факт продажу товарів. Затверджена форма товарного чека, накладної, акта, квитанції для ФОП відсутня. ДФС роз'яснює, що форма вільна, але з дотриманням реквізитів, вказаних в п. 2 розділу II Положення № 13 від 21.01.2016 р. [10]. При роботі з юридичними особами необхідно дотримуватися вимог щодо обов'язкових реквізитів документів відповідно до п.2 ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2].

Первинні документи, які доцільно складати ФОП при отриманні доходів, згруповано в таблиці 1.

Таблиця 1 Первинні документи при отриманні доходів фізичних осіб – підприємців

Операція	Документальне підтвердження
Готівкова оплата за товари, послуги	Товарний чек, квитанція
Безготівкова оплата за товари (в т.ч. картами)	Товарний чек або видаткова накладна
Безготівкова оплата за послуги (в т.ч. картами)	Товарний чек або акт виконаних робіт та наданих послуг
В разі використання РРО	Фіскальний чек на кожну наявну оплату або оплату з використанням банківських карт
При оплаті через POS-термінал	«Сліп» з терміналу в підтвердження безготівкових розрахунків

Джерело: узагальнено автором

Зазначимо, що отримувати доходи від підприємницької діяльності на особисті картки заборонено. Фізична особа та фізична особа-підприємець – це різні суб'єкти діяльності, а цивільні й підприємницькі доходи оподатковуються за різними правилами. Заборона на використання особистих карток в підприємницьких цілях зазначена в п. 14 розділу I Інструкції НБУ № 492 (у редакції постанови Правління Національного банку України від 01.04.2019 №56) [5].

Фізичні особи підприємці ведуть Книгу обліку доходів і витрат та Книгу обліку доходів, в залежності від статусу платника ПДВ. Книга є одним з основних документів, за допомогою якої ФОП ведуть облік доходів і витрат. Книга обліку доходів повинна бути чинної форми. Зараз діють Книги, затверджені наказами МФУ № 579 від 19.06.2015 р. (для платників єдиного податку) [6] і № 481 від 16.09.2013р. (для підприємців на загальній системі оподаткування) [7].

Згідно з наказом Міністерства фінансів України № 579 от 19.06.2015р. [6] записи вносяться кожного дня (п.1); суми готівкового та безготівкового доходу за день вносять окремими записами (абз.2 п.6); за підсумками місяця, кварталу, року формується підсумкові записи (абз.2 п.6), дані вносять в гривнях з копійками (п.8). Суми в Книзі обліку мають збігатися з сумами у звітності ФОП (декларації по єдиному податку).

Книга обліку у ФОП не лише для записів про доходи (витрати), але й для оприбуткування готівкових коштів (п.11 Положення №148 [9]). Згідно п.1 Указу Президента України №436 від 07.09.2001р. за

неоприбуткування (несвоєчасне / не в повному обсязі) готівкових коштів передбачено штраф в п'ятикратному обсязі неоприбуткованої суми [12].

У разі отримання ФОП, який є платником єдиного податку, коштів від надання послуг, виконання робіт за договорами доручення, комісії, транспортного експедирування або за агентськими договорами, у книзі обліку доходів необхідно записувати всю суму, яка надійшла в готівковій чи безготівковій формі за такими договорами, а до доходів (у звітності) включати лише суму винагороди за такими договорами (відповідно до індивідуальної податкової консультації від 11.05.2018р. № 2101/Д/99-99-14-05-01-14/ІПК [4]).

Дані книги обліку доходів або книги обліку доходів та витрат є основою для складання податкової декларації платника єдиного податку, так, відповідно до п. 44.1 ст. 44 ПКУ їх показники мають бути підтверджені первинними документами. Отже, перераховані в таблиці 1 первинні документи фізичні особи – підприємці зобов'язані зберігати протягом не менш як 1095 днів з дня подання податкової декларації відповідно до роз'яснень ДФСУ.

Фізичні особи підприємці першої та другої групи єдиного податку подають звітність раз на рік (термін подачі декларації – 60 календарних днів після звітного періоду), платники третьої групи – щоквартально (термін подачі декларації – 40 календарних днів після звітного кварталу). Отже, вищенаведені аспекти облікового відображення процесу формування фінансових результатів діяльності фізичних осіб підприємців можна схематично узагальнити наступним чином (рис. 2).

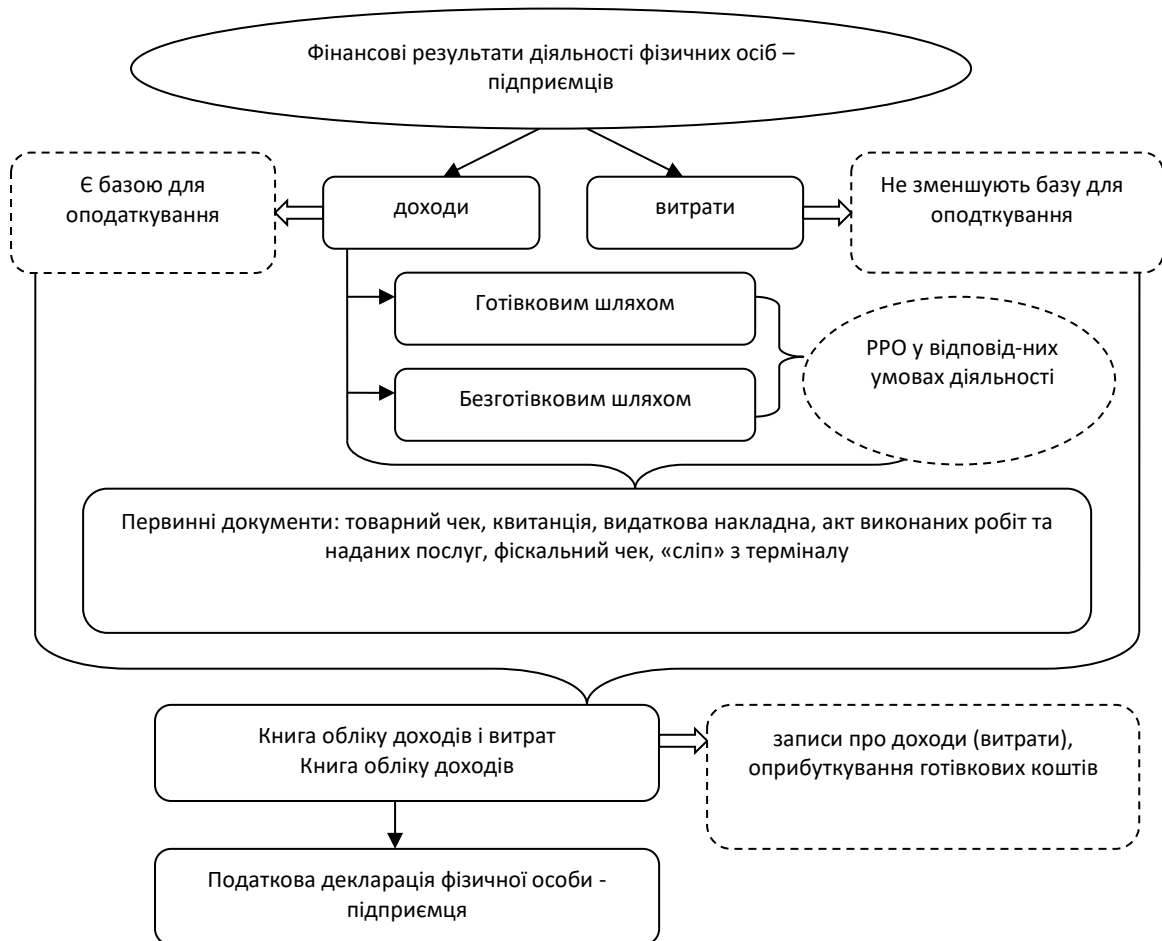

Рисунок 2 – Облікове відображення процесу формування фінансових результатів діяльності фізичних осіб підприємців

Джерело: складено автором

Висновки. Таким чином, фізичні особи підприємці ведуть облік фінансових результатів діяльності з врахуванням особливостей господарювання згідно з вимогами законодавства. Ведення обліку доходів і витрат забезпечує правильність розрахунку суми податків, дає змогу уникнути порушень та помилок при складанні звітності, дає уявлення про результат

підприємницької діяльності. Для забезпечення оперативності, обґрунтованості та оптимальності облікового відображення результатів підприємницької діяльності потрібно постійно відстежувати зміни в чинному законодавстві та максимально враховувати їх при веденні обліку фізичної особи-підприємця.

Література:

1. Господарський кодекс : Закон України від 16.01.2003р. №436–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 09.04.2019).
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 09.03.2019).
3. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг: Закон України від 06.07.1995 № 266/ 95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 09.03.2019).
4. Щодо відображення комісіонером (платником єдиного податку 3 групи) надходження суми готівкових коштів від продажу товару комітенту у відповідних книгах обліку: Індивідуальна податкова консультація ДФСУ від 11.05.2018р. № 2101/Д/99-99-14-05-01-14/ІПК). URL: <https://www.profiwins.com.ua/uk/letters-and-orders/ink/13273-2101-18.html> (дата звернення: 09.03.2019).
5. Інструкція про порядок відкриття і закриття рахунків клієнтів банків та кореспондентських рахунків банків - резидентів і нерезидентів: Постанова Правління Національного банку України від 12.11.2003 р. № 492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03> (дата звернення: 09.03.2019).

6. Про затвердження форм книги обліку доходів і витрат та порядків їх ведення: Наказ МФУ від 19.06.2015р. № 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0800-15> (дата звернення: 09.03.2019).
7. Про затвердження форми Книги обліку доходів і витрат, яку ведуть фізичні особи - підприємці, крім осіб, що обрали спрощену систему оподаткування, і фізичні особи, які провадять незалежну професійну діяльність, та Порядку її ведення: Наказ МФУ від 16.09.2013р. № 481. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1686-13> (дата звернення: 09.03.2019).
8. Податковий кодекс: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 09.03.2019).
9. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні: Постанова Правління НБУ від 29.12.2017р. № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17> (дата звернення: 09.03.2019).
10. Положення про форму та зміст розрахункових документів: Наказ Міністерства фінансів України від 21.01.2016р. № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0220-16> (дата звернення: 09.03.2019).
11. Про затвердження переліку груп технічно складних побутових товарів, які підлягають гарантійному ремонту (обслуговуванню) або гарантійній заміні, в цілях застосування реєстраторів розрахункових операцій: Постанова КМУ від 16.03.2017р. № 231. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231-2017-%D0%BF> (дата звернення: 09.03.2019).
12. Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки: Указ Президента України від 12.06.1995р. №436. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436/95> (дата звернення: 09.03.2019).

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2003). Economic Code of Ukraine (Act No. 436 - IV, January 16). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> [in Ukrainian].
2. Verkhovna Rada of Ukraine (1999). About Accounting and Financial Reporting in Ukraine (Act No. 996-XIV, July 16). Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/996-14> [in Ukrainian].
3. Verkhovna Rada of Ukraine (1995). About application of settlement transactions in trade, public catering and services registrars (Act No. 266/ 95, July 6). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
4. State fiscal service of Ukraine (2018). As for the reporting by the commissioner (the payer of the unified tax group 3), the receipt of cash from the sale of the goods to the accountant in the relevant accounting books (Order No. 2101/Д/99-99-14-05-01-14, May 11). Retrieved from <https://www.profiwins.com.ua/uk/letters-and-orders/ink/13273-2101-18.html> [in Ukrainian].
5. National Bank of Ukraine (2003) About the procedure for opening and closing accounts of bank clients and correspondent accounts of banks - residents and non-residents (Order No. 492, November 12). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03> [in Ukrainian].
6. Ministry of Finance of Ukraine (2015). On approval of the forms of accounting books and books accounting income and expenditure and their management (Order No. 579, June 19). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0800-15> [in Ukrainian].
7. Ministry of Finance of Ukraine (2013). On Approval of the Form of the Accounting Book of Income and Expenses, which are conducted by natural persons - entrepreneurs, except for persons who have opted for a simplified taxation system, and individuals who conduct independent professional activity, and the Procedure for its conduct (Order No. 481, September 16). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1686-13> [in Ukrainian].
8. Verkhovna Rada of Ukraine (2003). Tax Code of Ukraine (Act No. 2755-VI, December 2). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> [in Ukrainian].
9. National Bank of Ukraine (2017). On the conduct of cash transactions in the national currency in Ukraine (Order No. 148, December 29). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17> [in Ukrainian].
10. Ministry of Finance of Ukraine (2016). About the form and content of settlement documents (Act No. 13, January 21). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0220-16> [in Ukrainian].
11. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017). On approval of the list of groups of technically complex household goods that are subject to warranty repair (maintenance) or warranty replacement, for the purpose of application of accountants of settlement operations (Decree No. 231, March 16). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231-2017-%D0%BF> [in Ukrainian].
12. President of Ukraine (1995). On the application of penalties for violating the norms for regulating the circulation of cash (Decree No. 436, June 12). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436/95> [in Ukrainian].

